

Мальчикова Д.С. Суспільно-географічні підходи дослідження сільського населення для цілей планування територій / Д.С. Мальчикова // Матеріали Міжнар. наукової конф. «Від географії до географічного українознавства: еволюція освітньо-наукових ідей та пошуків (до 140-річчя започаткування географії у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича)» (м. Київ, 11-13 жовтня 2016 р.). – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. – С. 108-109.

Мальчикова Д.С.
Херсонський державний університет
Херсон, Україна

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПІДХОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ДЛЯ ЦІЛЕЙ ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІЙ

В Україні, де прогресивний розвиток суспільства і української державності аксіоматично ставиться у паралель з відродженням і розвитком села, питання функціонування сільської місцевості, специфіки організації сільських територій, життєдіяльності сільського населення були і залишаються актуальними. Чисельність населення, його динаміка, складові формування населення, безумовно, найважливіша суспільно-географічна ознака та властивість території. В контексті дослідження сільської місцевості важливим є не тільки традиційно досліджувана густота населення, чисельність населення впливає на агропромислові функції регіону через душеві показники забезпечення сільськогосподарськими угіддями, демографічним навантаженням рілля, пасовища тощо. Так, в Херсонській області спостерігається [1] високий кореляційний зв'язок між демографічним навантаженням на сільськогосподарські угіддя та спеціалізацією рослинництва.

Демографічна функція сільської місцевості пов'язана з традиційно більш високою народжуваністю на селі, що забезпечувало в основному природний приріст населення. Разом з цим відмітимо, що зараз для сільської місцевості (як і для всієї України) характерне природне скорочення населення, за винятком, можливо, деяких регіонів. До концептуальних напрямків геопланування за головними складовими територіальної організації господарства включають також планування розселення, яке може бути назване екістичним плануванням (розселенським геоплануванням), що має на меті геопросторове впорядкування розселення населення.

Проведений аналіз наукових, науково-популярних, електронних джерел дає право стверджувати, що поняття «село», «сільський сектор», «сільські території», «сільська місцевість» залежно від мети і об'єкту досліджень можуть розглядатись як у широкому, так і вузькому розумінні [3].

Гринюк Т. А., класифікуючи функції сільської місцевості, виділяє агровиробничу, демографічну, природоохоронну, рекреаційну, історико-культурну, управлінську функції [2].

Вікова структура населення опосередковано впливає на агровиробничі функції сільської місцевості через забезпеченість трудовими ресурсами. На жаль, практично для всіх регіонів України притаманним є старіння населення. Крім того, слід відзначити, що багато сільських регіонів вже фактично втратили демографічний потенціал для відтворення населення на рівні, що хоча б дозволяв стабілізувати існуючу чисельність населення.

До важливих завдань суспільно-географічного аналізу демографічних і розселенських ознак сільського населення слід віднести наступні: виявлення адміністративно-територіальних одиниць з максимальними та мінімальними значеннями; амплітуди та варіативність ознак; просторові градієнти (метричні та топологічні), що визначаються в центро-периферійному векторах [4]; типізація та районування адміністративних одиниць за сукупністю показників з урахуванням в процесі планування територій.

Висока варіативність демографічних ознак проявляється навіть в межах обласних регіонів. Так, в Херсонській області для сільської місцевості, в окремі періоди останнього десятиріччя амплітуда формування населення сягала майже 40 проміле, на відстані між адміністративними районами всього в 150 км. Адміністративні райони, навіть сусіди першого порядку, мають настільки відмінні показники відтворення населення, що типологія геодемографічного процесу стає надскладною науково-практичною задачею [5]. Подібні відміни притаманні і людності сільських поселень. Так, середній розмір сільських поселень (в розрізі адміністративних районів Херсонської області), коливається від 280 осіб на півночі області до 1100-1300 осіб на південному-заході [1].

Населення, у тому числі і сільське, є і буде найважливішим об'єктом дослідження суспільної географії. Високе різноманіття факторів розвитку і формування сільського населення викликає труднощі в процесі планування територій і вимагає постійного вдосконалення методології суспільно-географічних досліджень.

Література

1. Географія Херсонщини: Навч. посібник./ [Пилипенко І. О., Мальчикова Д. С., Єрмакова С. Л., Руденко М. М. та ін.]. – Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2007. – 221 с.
2. Гринюк Т. А. Комплексне суспільно-географічне дослідження сільської місцевості адміністративної області (на прикладі Київської області): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук : спец. 11.00.02 «Економічна та соціальна географія» / Т. А. Гринюк. - Київ, 1997. – 24 с.

3. Мальчикова Д.С. Суспільно-географічний аналіз функцій сільської місцевості / Д.С. Мальчикова // Часопис соціально-економічної географії – 2009. – Вип. 6 (1). – С.49-54.
4. Пилипенко І.О. Суспільно-географічна периферія: концепція, параметризація і делімітація: Монографія / І. О. Пилипенко. – Херсон: Грінь Д.С., 2015. – 264 с.
5. Яворська В.В. Регіональні геодемографічні процеси в Україні: монографія / В.В. Яворська. – Кам'янець-Подільський: Аксіома., 2013. – 384 с.